

Kijowski, Jerzy

"Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Ducha Świętego w Kadzidle", red. M. Przytocka, Kadzidło 2012 : [recenzja]

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 27, 633-638

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

***Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Ducha Świętego w Kadzidle*, praca zbiorowa pod red. M. Przytockiej, Kadzidło 2012**

Opracowanie *Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Ducha Świętego w Kadzidle* jest kolejną publikacją z cyklu monografii parafii i kościołów na Kurpiowszczyźnie i sąsiednim regionie. Przypomnijmy, że wcześniej ukazały się podobne prace o kościołach w Chorzelach, Krzynowłodze Małej, Wyszkanie, Małym Płocku, Płoniawach i Podosiu oraz Myszyńcu, a w końcowym stadium opracowania jest publikacja o kościele farnym pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Ostrołęce. Wymienione monografie wiążą się z Marią Przytocką, niestrudzoną badaczką i popularyzatorką historii parafii rzymskokatolickich na północno-wschodnim Mazowszu. Jest ona autorką lub współautorką wszystkich tych książek. „Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Ducha Świętego w Kadzidle” są pracą zbiorową dwunastu autorów. Wśród 23 artykułów, osiem jest autorstwa Marii Przytockiej, cztery Michała Bogdańskiego, trzy ks. Marcina Sobiecha. Autorami pozostałych ośmiu artykułów są: Wojciech Borkowski, Kazimierz Pacuski, Elżbieta Kowalczyk-Heyman, Anna Gontarz, Wiktor Z. Łyjak, ks. Dariusz Grochowski, ks. Michał M. Grzybowski i Mateusz Braun. Większość artykułów ma charakter monotematyczny, niektóre składają się z kilku odrębnych, w mniejszym lub większym stopniu powiązanych ze sobą, podrozdziałów.

Książka składa się ze wstępu, pięciu części i ma układ problemowo-chronologiczny. Pierwsza z nich to część poświęcona historii miejscowości i gminy Kadzidło, część druga to dzieje parafii i kościołów, następna traktuje o życiu religijnym parafian, kolejna o beneficjum parafialnym i piąta przedstawia duchowieństwo parafii kadzidlańskiej. Do publikacji dołączone są: aneksy, wykaz skrótów, bibliografia, spis tabel, wykaz autorów i źródeł informacji oraz indeks osobowy. Są to dodane wartości publikacji, chociaż niektóre nieco dyskusyjne, np. w aneksach znajduje się wykaz opiekunów biblioteki szkolnej, a nie ma wykazu władz samorządowych, czy też organistów.

Dyskutować też można nad tematami poszczególnych artykułów.

Imponująco wygląda zamieszczona w publikacji bibliografia. Składa się ona z pięciu części: źródła rękopiśmienne, źródła drukowane, opracowania, prasa i dokumentacja techniczna. Pierwszy jej dział – źródła rękopiśmienne – zawiera materiały z 19 archiwów, w tym: archiwów diecezjalnych w Łomży, Płocku i Siedlcach, archiwów parafialnych w Kadzidle, Ostrołęce i Ostrowi Mazowieckiej, Archiwum Głównego Akt Dawnych i Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowego w Białymstoku. Uwzględnione zostały także dokumenty z Urzędu Gminy w Kadzidle i Gminnej Biblioteki Publicznej w Kadzidle. Monografia oprócz wielu

zalet, zawiera także informacje dyskusyjne, jak też pewne nieścisłości i błędy. Przede wszystkim pełniejszego wyjaśnienia wymaga sprawa gminy Dylewo. W monografii, w artykule Michała Bogdańskiego, znajdujemy dwie sprzeczne ze sobą informacje. Z jednej strony zapis, że: „W 1864 r. Rosjanie wprowadzili w Królestwie Polskim samorząd gminny. Kadzidło podlegało wówczas gminie Dylewo”. W następnym zaś akapicie czytamy: „Gmina Dylewo powstała w 1868 r. z obszarów zniesionej gminy Ostrołęka”. Z kolei w wykazie przeprowadzonych wizytacji (s. 366-367), poczynając od 1825 roku, wśród wizytujących wymieniane są nazwiska wójtów Dylewa i zastępców wójta, np. B. Osmólskiego – wójta gminy Dylewo (1844 r., 1845 r., 1846 r.), Komorowskiego (1847 r.), zastępcy: Andrzeja Perkowskiego (1825 r., 1827 r.). Żeby w pełni wyjaśnić tę sprawę należy odnieść się w ogóle do początków gmin na ziemiach polskich. Sięgają one początkami już XII wieku, z tym, że aż do końca I Rzeczypospolitej ich rola była niewielka; większą znaczenie posiadały do tego czasu parafie. Po rozbiorach Polski podział na gminy wprowadziły rządy zaborcze (w zaborze rosyjskim w miejsce gmin wprowadzono stany). Podział kraju na gminy wchodzące w skład powiatów wprowadził także kodeks Napoleona z grudnia 1807 roku. Na ziemiach polskich, a konkretnie w Księstwie Warszawskim, przepis ten wprowadzony został 23 lutego 1809 roku, rozporządzeniem króla Saksonii i zwierzchnika Księstwa Fryderyka Wilhelma. Paragraf 4. mówił: *Urząd wójta może być sprawowanym przez jedną osobę razem dla kilku sobie przyległych Gminów. Wójt ma prawo postawienia kogo innego na swoje miejsce za zezwoleniem i potwierdzeniem Podprefekta; takowi zastępcy czyli sołtysi za których Wójt równie jak za siebie jest odpowiedzialnym w każdej gromadzie znajdować się muszą.* Formalnie gmina była każda wieś zamieszkała przez co najmniej dziesięciu gospodarzy. Faktycznie jednak zachowano dawny układ, w którym gminę tworzyła pewna ilość wsi. Oprócz wójtów w gminach wiejskich i burmistrzów w miastach funkcjonowały także rady miejskie i wiejskie. „*Rady miejskie i wiejskie mianowanymi będą od Prefekta*” – czytamy w paragrafie 9. – *z listy kandydatów przedstawionych przez miasto lub wieś za wspólnym uradzeniem Gospodarzy w mieście lub we wsi osiadłych, na posiedzenie do którego Prefekt ich wezwie.* I jeszcze paragraf 10., który brzmiał: *W Gminach obeymujących w sobie więcey iak 2500 mieszkańców, będzie 10 ciu, w obeymujących w sobie mniej iak 2500 mieszkańców będzie 5; gdzie zaś niżej nad 100 znayduie będzie trzech Radców gminnych, czyli miejskich i respective wiejskich.*

Królestwo Polskie utworzone na mocy traktatu wiedeńskiego w 1815 roku znalazło się pod zwierzchnictwem carów rosyjskich. Jego obszar był podzielony na województwa, obwody, powiaty i gminy. Zachowane zostało stanowisko wójta gminnego kierującego wsią, w której było co najmniej dziesięć gospodarstw (od 1859 r. co najmniej 50) lub kilkoma sąsiednimi wsiami. Pomocnikiem wójta był sołtys funkcjonujący w każdej wsi. Wsie, które podlegały pod jednego wójta tworzyły gminę wiejską.

Zasadnicze zmiany na najniższym szczeblu administracji nastąpiły w marcu 1864 roku, kiedy to ukazem carskim wprowadzono samorząd w gminach wiejskich. Odtąd istniały gromady jednowioskowe i gminy wielowioskowe (zbiorowe). Władzę wykonawczą nad gminą sprawował wójt wraz z ławnikami, nad gromadą sołtys, a nadzór nad samorządem miał naczelnik powiatu. Organem uchwałodawczym

gminy było zebranie gminne, a gromady – zebranie gromadzkie. Uczestniczyli w nich jedynie gospodarze posiadający co najmniej trzy morgi gruntu.

Dylewo najprawdopodobniej było gminą już od rozbiorów, z tym, że była to raczej gmina jednostkowa. Istnienie gminy Dylewo jednoznacznie potwierdzają zawarte w omawianej publikacji wykazy uczestników wizytacji, w których już w 1825 roku pojawia się zastępca wójta gminy Dylewo. Co się stało z gminą Dylewo po wprowadzeniu ukazu carskiego w 1864 roku? W pierwszym opublikowanym wykazie nie wykazano tam gminy, pojawiła się ona dopiero w drugim z przełomu lat 1867-1868, z informacją, że powstała w miejsce zlikwidowanej gminy wiejskiej Ostrołęka. Tak więc przyjęc należy, że Dylewo zostało gminą zbiorową w 1866 roku i pozostawało nią do 1931 roku, kiedy to zarządzeniem ministra spraw wewnętrznych siedzibę gminy przeniesiono do Kadzidła. W latach 1954-1971 Dylewo ponownie zostało siedzibą najmniejszej jednostki administracyjnej. W miejsce gmin powołane zostały gromady (w gminie Kadzidło utworzono siedem gromadzkich rad narodowych, z których jedna była w Dylewie).

W przypisie 173. na stronie 53 zawarta jest informacja, że *do roku 1931 teren obecnej gminy Kadzidło należał administracyjnie do dwóch ówczesnych gmin: Wach i Kadzidło*. Dodać należy, że niektóre miejscowości znajdowały się także w gminach Nasiadki (Brzozówka, Golanka, Jazgarka, Klimki, Krobia, Tatary i Todzia) oraz Łyse (Brzozowa i Czarnia). Nieściśle jest – moim zdaniem – fakt, że „już od 1954 r. rozpoczęto proces scalania gromad i ograniczania ich liczby”. W 1954 roku dokonany został podział na gromady, w kolejnych latach zachodziły pewne zmiany polegające na zmianie siedziby GRN lub przenoszeniu poszczególnych miejscowości, natomiast proces scalania gmin zaczął się dopiero pod koniec lata 50. XX wieku, a szczególnie powszechny był w latach 1960-1962, kiedy to w całym kraju zlikwidowano ponad 3500 gromad. Tak np. z interesującego nas terenu, 1 stycznia 1958 roku włączono gromadę Golanka, a 31 grudnia 1958 roku gromady Jazgarka i Strzałki do gromady Kadzidło, zaś gromadę Gleba do gromady Dylewo.

W przypisie 178. (s. 55) autor odnosząc się do Waleriana Żbikowskiego stwierdza, że był on dziadkiem „słynnej pisarki, autorki *Dziejów Ostrołęki*, Zofii Niedziałkowskiej” Zofia Niedziałkowska rzeczywiście była wnuczką Waleriana Żbikowskiego, lecz nazwanie jej pisarką jest nieściśle, sugeruje bowiem że pisała ona książki beletrystyczne, faktycznie była ona naukowcem, badaczem i historykiem, z tym, że główne jej dzieło to nie *Dzieje Ostrołęki*, a *Ostrołęka. Dzieje miasta*. Natomiast do dziejów Kadzidła bardziej przydatna jest publikacja tejże autorki pt. *Kurpie. Bory ostrołęckie*, przy czym nieco dziwi fakt, że żadna z tych pozycji nie znalazła się w prezentowanej bibliografii.

Na stronach 55-56 autor „przeskakuje” od podziału administracyjnego w czasie okupacji niemieckiej aż do 1954 roku. Tymczasem po zakończeniu wojny nowe władze powróciły do podziału przedwojennego, stąd też wśród innych gmin mieliśmy gminę Kadzidło. Ważna reforma została także dokonana w marcu 1950 roku. Zlikwidowano wówczas urzędy wojewody, starosty, burmistrza i wójta, zastępując je stanowiskiem przewodniczącego prezydium (wojewódzkiej, powiatowej, miejskiej czy też gminnej rady narodowej). Ustawa ta zdaniem ówczesnych władz (...) *zniósła dualizm administracji państwowej, przekazując kompetencje wojewodów*

*i starostów radom narodowym oraz przekształcając dotychczasowe prezydium rad w organa wykonawcze i zarządzające, powoływane i odwoływane przez rady narodowe działające na sesji. Kierownictwa tych prezydiów, tj. przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarz i członkowie prezydium kierowali pracą zarówno organów uchwałodawczych (rada narodowa), jak i wykonawczych (prezydium rady). Tak więc od marca 1950 do końca grudnia 1972 roku pracą samorządów kierowały rady narodowe, sukcesywnie coraz bardziej upolityczniane. Była to tzw. zasada podwójnego podporządkowania, polegająca na tym, że prezydium rad narodowych podporządkowane były w układzie poziomym radom narodowym odpowiednich stopni, zaś w układzie pionowym prezydium rady wyższego szczebla. Np. Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Kadzidle podlegało Gminnej Radzie Narodowej w Kadzidle i Prezydium Powiatowej Radzie Narodowej w Ostrołęce. Na stronie 56: *Po wojnie władze komunistyczne próbowały wprowadzić jeszcze zmiany w 1954 roku, kiedy to w miejsce dotychczasowych gmin utworzono gromady, jako jednostki podziału administracyjnego wsi, co miało na celu większą kontrolę polityczną w terenie. Otóż władze nie próbowały a wprowadziły ten nowy podział, z tym, raczej wątpliwe by chodziło tu o „większą kontrolę polityczną”.**

Na stronie 57 dwukrotnie jest mowa o przedwojennym, trójstopniowym podziale terytorialnym państwa. Taki podział był nie tylko w okresie międzywojennym, ale również wcześniej, pod koniec zaborów i w latach 1944-1975.

Strona 67: *Mieszkańcy dotkliwie odczuwali niszczącą politykę okupanta. Szczególnie ciężki okazał się rok 1945, kiedy to w okolicznych wioskach, również w Kadzidle, schronienia szukali mieszkańcy Ostrołęki podczas ewakuacji. Ewakuacja mieszkańców Ostrołęki dokonywała się nie w 1945 roku a latem (z polecenia władz niemieckich) i jesienią (zgodnie z rozkazami radzieckich władz wojskowych) 1944 roku i nie na tereny północne powiatu, a przede wszystkim na południowe (głównie gminy Czerwin, Piski i Goworowo). Również na stronie 67 jest informacja, że *Władze lubelskie już na początku 1945 r. powołały w Ostrołęce starostwo i Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Dokładna data powołania Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Ostrołęce nie jest znana, najprawdopodobniej jego początki sięgają grudnia 1944 roku, kiedy to w Czerwinie zaczęto tworzyć początkowe struktury tego urzędu, następnie po przeniesieniu do Ostrołęki, w lutym 1945 roku, wszystkich władz miejskich i powiatowych trwał dalszy proces kompletowania kadry, zakończony ostatecznie na przełomie kwietnia i maja 1945 roku (pierwszym komendantem powiatowym UBP w Ostrołęce został Stefan Koc vel Stanisław Wasilewski). Bezsporna jest natomiast data powstania starostwa ostrołęckiego, co miało miejsce 15 września 1944 roku (a nie w 1945 r.). Wówczas to w Czerwinie przedstawiciel Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego powołał na stanowisko starosty dr. Józefa Psarskiego, a z kolei 2 października wybrano członków Sejmiku Powiatowego i przewodniczącego Powiatowej Rady Narodowej (został nim rolnik ze wsi Laski, gmina Czerwin – Stanisław Krawczyk). Na stronie 68 autor omawiając emigrację powojenną stwierdził, że: *Na Ziemię Odzyskane zdecydowała się wyjechać zaledwie niewielka liczba osób. Otóż od 20 czerwca 1945 roku, bo wówczas rozpoczęła się akcja przesiedleńcza z powiatu ostrołęckiego, na Ziemię Odzyskane, przy czym w grę***

wchodził tu przede wszystkim teren Warmii i Mazur, do 23 stycznia 1946 roku, tj. w przeciągu nieco ponad pół roku, z gminy Kadzidło wyjechało 488 rodzin (1966 osób). Nie jest więc to liczba niewielka, zważywszy, że ogólna liczba mieszkańców gminy w tym czasie wynosiła około 9 tysięcy (dane z 31 grudnia 1946 r. podają 9282 osoby), odsetek osób przesiedlonych wynosi więc blisko 22%. Z powiatu ostrołęckiego wyższy wskaźnik osiągnęła jedynie gmina Myszyniec (4502 osoby i ponad 25% oraz Łyse – 2119 osób – około 23%. Strona 68: *Już w 1945 r. powstała w Kadzidle Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”. Była to pierwsza tego typu spółdzielnia na terenie powiatu ostrołęckiego.* Szkoda, że autor nie określił, co rozumie pod pojęciem „tego typu spółdzielnia” i nie podał dokładnej daty jej powstania. Wśród spółdzielni zaopatrzenia i zbytu pierwszą po II wojnie światowej w naszym powiecie była Powiatowa Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa utworzona 6 grudnia 1944 roku w Czerwinie (w lutym 1945 r. przeniesiona do Ostrołęki). Już w styczniu 1945 roku utworzona została na stacji Ostrołęka Spółdzielnia Powszechna „Kolejowiec” (lub „Kolejarz”). W spisie spółdzielni powszechnych powiatu ostrołęckiego sporządzonym przez Aleksandra Potapowicza – kierownika oddziału ostrołęckiego Związku Gospodarczego Spółdzielni RP, w którym podane są m.in. daty utworzenia poszczególnych spółdzielni, najstarszą jest Spółdzielnia Powszechna „Zgoda” w Malinowie, założona w 1941 roku (?! – przyp. J. K.), następnie wymieniona wcześniej Powszechna Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa w Ostrołęce (1944 r.) oraz założone w 1945 roku Spółdzielnia Powszechna „Zjednoczenie” w Ostrołęce, Spółdzielnia Spożywców „Zgoda” w Goworowie, Spółdzielnia Spożywców „Zgoda” w Czerwinie oraz Spółdzielnia Spożywców „Zgoda” w Jarnutach. Natomiast w 1946 roku w powiecie ostrołęckim powstało siedem spółdzielni, w tym Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Kadzidle (prezes Michał Kaczyński). Jeśli przez „tego typu spółdzielnię” autor rozumiał spółdzielnie „Samopomoc Chłopska” to kadzidlańska jest najprawdopodobniej pierwszą w powiecie, z tym, że utworzoną nie w 1945 a 1946 roku.

Znaczne nieścisłości dotyczące wyborów samorządowych i obsady stanowiska wójta w Kadzidle znalazły się na stronie 79: *W 1989 roku gdy po raz pierwszy obsadzie stanowisk wójtów, burmistrzów i prezydentów decydowali mieszkańcy w wyborach bezpośrednich, zwyciężył w II turze dotychczasowy przewodniczący Rady Gminy Jan Pabich. W kolejnych wyborach urzędującego wójta pokonał dotychczasowy dyrektor gimnazjum w Kadzidle Dariusz Łukaszewski.* Pierwsze powszechne wybory zwierzchników władz samorządowych odbyły się nie w 1989 roku a 13 lat później, tj. w 2002 roku, natomiast w 1990 roku odbyły się pierwsze, w pełni demokratyczne wybory samorządowe, z tym, że zwierzchnicy władz wykonawczych (wójtowie, burmistrzowie, prezydenci) wybierani byli w wyborach pośrednich, tzn. przez rady odpowiednich szczebli. W Kadzidle pierwszym wójtem po transformacji przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku został Stanisław Kubeł (późniejszy wicewojewoda ostrołęcki, a od 1999 r. do chwili obecnej starosta ostrołęcki). Po odejściu St. Kubła do Ostrołęki rada wybrała wójtem Józefa Kura, który jeszcze dwukrotnie był wybierany na to stanowisko (w latach 1994 i 1998). Dopiero w 2002 roku w wyborach powszechnych wójtem wybrano Jana Pabicha, a 2006 i 2010 roku Dariusza Łukaszewskiego.

W artykule Mateusza Brauna o wybitnych proboszczach kadzidlańskich – ks. Mieczysławie Mieszce i ks. Janie Urbanie podano informację o rozkradzeniu plebanii w 1944 roku przez żołnierzy Armii Czerwonej. O ile fakt kradzieży jest oczywisty, to data fałszywa, nie mógł to być rok 1944, gdyż wówczas w Kadzidle byli jeszcze Niemcy (wyparci zostali przez Rosjan dopiero w 18 stycznia 1945 roku), prawdopodobnie chodzi więc o 1945 rok. Skoro już o księdzu Mieczysławie Mieszce mowa, to brakuje mi zarówno w tym artykule, jak też w innych tekstach niektórych informacji z życia tego niezmiernie zasłużonego dla kurpiowskiej kultury kapłana. Oczywiście, z racji tytułu artykułu „Kadzidlańscy proboszczowie Mieczysław Mieszko i Jan Urban wobec kurpiowskiej kultury” nie było takiego obowiązku, ale interesujące byłoby ukazanie ciekawych faktów z jego życiorysu. Chodzi mi tu szczególnie o dwa. Po pierwsze, ks. Mieczysław Mieszko nie całe dorosłe życie był osobą duchowną. Ożenił się, miał dzieci, a do seminarium duchownego wstąpił dopiero po śmierci żony (przepisy kościelne dopuszczają taką możliwość). Po drugie, ks. Mieszko był jednym z sympatyków Komisji Księży powstałej w 1949 roku przy Zarządzie Głównym Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, organizacji skupiającej tzw. księży patriotów. Oficjalnym jej celem było niesienie pomocy duchownym, którzy ponieśli uszczerbek na zdrowiu w czasie okupacji. Początkowo w jej skład wchodził jedynie księża zaangażowani w działalność niepodległościową posiadający status kombatanta, stopniowo zaczęto jednak angażować wszystkich kapłanów, którzy byli „pozytywnie nastawieni do władzy ludowej”. Trudno jest jednoznacznie (bez dodatkowych badań naukowych) stwierdzić na ile ten fakt miał wpływ na działalność duszpasterską, a szczególnie na społeczno-kulturalną ks. Mieszki. Być może ułatwiało mu to nieco kontakty z władzami politycznymi, natomiast utrudniało relacje z kurią biskupią. Niezrozumiałą jest ponadto umieszczenie w publikacji trzech biogramów ks. Mieszki: jednego w artykule M. Przytockiej – „Proboszczowie kadzidlańscy od 1922 do 2012 r.”, drugiego autorstwa – M. Bogdańskiego – „Ks. kanonik Mieczysław Mikołaj Mieszko” i trzeciego Mateusza Brauna – „Kadzidlańscy proboszczowie Mieczysław Mieszko i Jan Urban wobec kurpiowskiej kultury”.

Zgłoszone powyżej uwagi nie deprecjonują prezentowanej pracy o parafii i kościele kadzidlańskim czy celowości jej wydania. Z jednej strony dostarcza ona potencjalnym czytelnikom wiele interesujących, nieznanych dotychczas informacji czy to o Kurpiowszczyźnie, czy też o Kościele lokalnym. Stanowi ważne ogniwo w łańcuchu wspomnianych na wstępie monografii parafii kurpiowskich (Chorzele, Myszyniec, Kadzidło) i przygotowywanej do druku książki o ostrołęckiej farze, również pod redakcją M. Przytockiej. Umożliwiło by to wydanie syntetycznej pracy o kościele rzymskokatolickim na Kurpiowszczyźnie. Z drugiej strony zgromadzenie tak dużej ilości ciekawych informacji historycznych – nie tylko zresztą o kadzidlańskim kościele i parafii stanowi ułatwienie dla potencjalnego autora, czy też autorów pełnej monografii o Kadzidle i okolicach. Mają swoje monografie Myszyniec, Baranowo i Lelis, nie mówiąc już o wszystkich gminach południowej części powiatu ostrołęckiego. Czas najwyższy na opracowanie i wydanie historycznej pracy o Kadzidle, tak ważnej na Kurpiach miejscowości.

Jerzy Kijowski